

Susa

Nemesio Etxaniz

1977.eko Azaroan, Salvatore Mitxelenaren Omenaldikoan, ezagutu genuen lehenbizikoz olerki hau eta honen historia-txoa. Nemesio Etxaniz egilearen beraren abotik jakin ere.

Poesia honen jatorria, Nemesiok berak adierazten digu hemen. Sortu eta geroko historia ere ezaguna da, beste askorena bezala: isilpean gordea izan da, argitaratu gabe, «gi-roagatik», esan ohi denez. Zentsuragatik, alegia. Kasu hone-tan bezala, zentsura politikoa ez baino inguruarena, giroarena. Ondorioak ere ezagunak zaizkigu: autozentsura, hots, idazla-nik ez sorreraztea, edota sortu ondoren, argitara ez ematea.

Nemesio Etxanizen lan hau ere azken hauetakoa da. Eta gaur lehenengoz argitara ematen dena. Izan ere, gaur, zentsuraren deuseztearekin, hain zuzen zentsura hori dela eta ez-kutuan egon den eskuizkribu, dokumentu eta idazki ugari ari da argia ikusten.

Irekiduraren seinale izan dadila aurkezten dugun textu hau.

SUSAA edo SUSARA itzak zer esan nai duan basarritarrak ederki asko dakite. Kalkumeok oso motz izan oi gera ganadu-kontuetan. Abelgorri edo ganadua UME-ESKE dagonean; txala egiteko irrikaz jartzen danean, orduan esan oi dute beia SUSA dagoela. Xalbatore basarritarra zan eta txikitatik ikasi zituan onelako goraberak.

Nik, Mitxelena Xalbatore, Donosti'ko Atotxan, Prantziskotarren kon-bentuan ezagutu nuan eta an bertan lagun egin. Arrezkero, beti ere, ba-koitzak mamitzen genituan olerki edo poesiak, batak besteari erakutsi oi genizkion.

Aietako batean, kontu bitxi bat ekarri zidan gure jarduna bizi-arazteko. Or datorkit praille tirtiria, esanaz:

— Atzo, praille lagun batek aldizkari prantzes bat erakutsi zidakan. Errebista ura lizunkeriz ederki josia zetorreen. Besterik gabe, au bota zidakan bat-batean:

— Onelako gairik ezin letxekek euskeraz egoki adierazi.

Orduan Mitxelena Xalbatore'k au erantzun ziokan praille euskal-fede gutxiko ari:

— Nai al-dek aragi-irrikak or bezin bizi euskeraz adierazi?

Eta berealako batean, gure Xalbatore'k an eskeini zion praille lagunari griña-irrikaz jositako bere lana, euskeraz ondo ornitua. Garbi zegoen, beraz, lizunkeriz-gaiak euskeraz egoki ta bizi aitatu zitezkeala.

Lan ari, Mitxelena'k, izenburu SUSAA jarri zion. Neri, lan ura irakurrita, beti bezela, aren antzeko zerbaiz sortzeko irrika sartu zitzaidan buruan. Ori bai, Xalbatore'k itzik gordiñenak zerabiltzen bere olerkian eta nik itz goxoagoz eta irudiz bigundutako olerkia burutu nai nukean.

Jarri nintzan, ba, lanean eta an sortu nuan nere gai bereko lana ta orrela mamitu nuan «GRINEN LOA» izenburu duan olerkia.

Ain zuzen ere, Unamuno idazle sonatuak, gaia aukeratzeko idea eman zidan: nere gaia BIKOTEA izango zan:

Lenengo zatian, gazte biren Eztai-gabeko maite-jolasak aizatuko nituan. Eta *bigarrenean*, bikote ura bera, zartuta eta aragi-irrikarik gabe alkarren maitale sakon erakutsiko nituan.

Unamuno'k bere idazlan batean au zion: «Mi mujer ya no me ca-briolea». Esaera orrek bururatu zidan, maitasun gaztea ta zarra aizatzeiko asmoa.

Gerora, Xalbatore'ren olerkia txepelen batek irakurtzen ba-zuan, berriketak sor zitzaizkeala-ta papela ausi ta zakarretara bota nuan. Gerora, or ibilli naiz papel ura beste iñork ote-zun billa, baiña ez det iñun arkitu, gaur ain erakusgarri izango zan Xalbatore'ren lan bitxi ura. Arenik ezinñean, aren lanaren antzera neri atera zitzaizkidan itz neurtuak, emen uzten dizkitzuet; Xalbatore'k zirikatuta sortuak diranez, aren usai zerbaiz izan baitezakete. Ortik igarriko diozue nolabait Xalbatore'ren SUSAA'ri nolako girokoa zan.

Nere lan onengatik, beste munduan matrailekorik ez al-dit emango!!!

GRINEN LOA

Nork zesakenan, maite,
gure eztai-gabeen,
gu biok noizbait
onen paketsu gindezkeanik
alkarren aldamenean!

I

Eztai-gaba

Atzo... Gaur Jaungoikoak
 bedeinka zigun
 maitasun-lotura.
 Gaurtik guzien aurrean
 sar indeke nere gelan.
 Irea naun, nerea aiz;
 mingain txarrak ezingo au
 bazkatu bekaitz-arraiz.

Saitu intzanan neregana...
 Arpegia lotsa-larrosa unan:
 begietan, zeru bana.
 Maitasunak lotsa aizatuz,
 zabaldu intzanan dardaraz.
 Nere biotzak ikaraz,
 estutu indunan aiduruz.

Ai, gure aurrean iturri,
 Jaunak eman dizkin metak!
 Ire biotzak barruan
 lekurik ez, ta kanpora
 luzatu ditun aienak.
 Zelai zuri-zabala,
 aien azpi unan.
 Berago, basa-beltzeko
 leizea errekartean...
 Etzan intzananean
 San Migeletako ur biziak
 gogora nizkiñan.
 Su-mendi-aoa
 irakiten eukanan.
 Salda berotan burni arrotua
 aguro goritu niñan.
 Ta ire poza ler zanean,
 urruma-artean: «Biok bat!»
 intziri egin idanan.
 Gau aretan, ni gaiñeko ekaitz:
 i, azpiko lur-ikara.
 Noizbait nekeak atertu ziñan
 gure poz-enara.

Bizi guzian baiño geiago
ikasi giñenan,
Jaunari esker onak ematen
gau pozgarri artan.

II

Gaur... Gure gazteena
ezkondu zaigu.
Bukatu da jai-zarata.
Gure maite-gela zai degu,
eztaitarrak agurtuta.

Egun guziko jai-kezkaz,
begiak astun zenitun
etzan zeranean.
Agur Mari bat otoi baiño len,
lo ziñan nere besotan.
Nik, zure gorputz-altxorra
nerekin dudala,
grüña-ekaitzik gabe
dut biotz-azala.

Gaur, lo dituzu
biotz-gaiñeko meta biak.
Basa beltzeko leize-aoak,
pakean ditu
grüña-salda itzaliak.
Baretu ziran gure soin-pozak:
baiña maitasuna,
sakonago det gogoan:
elduago aren muna.
Zure lo-arnasa entzunaz,
amak aurra bezin pakez,
zure soin kuttuna igurtzika,
ezin aspertu naiz maitez.
Zure zimur bakoitza,
zenbat lanen ume!
Banan-banan laztan dizkitzut
grüñarik esnatu gabe.
Emazte eldu, ama landu!
nere biotz-muiñean,
etziñudan onen sartua
eztai-gau irakiñean.

Jaunari esker egiñaz, zu lo
ziñala nere kolkoan,
ames egin dut oean:
guk bezelaxe
alkar maiteko dutela
zoriontsuak zeruan!!!

.....

Nork zesaken, nere maite,
gure eztaigabea,
gu biok noizbait
onen paketsu gindezkeanik
alkarren aldamenean!!!